

Маріупольський державний університет

Кафедра англійської філології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри англійської філології

Ю.Г. Федорова

30 серпня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЛІНГВІСТИКИ

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 035 Філологія. Мова та література (англійська)

Робоча програма „Теорія та історія лінгвістики” для студентів ОС «Магістр» спеціальності 035 Філологія. Мова та література (англійська), Маріуполь, 2019.

Розробник: доцент кафедри англійської філології МДУ Олійник С.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри англійської філології

Протокол № 1 від “30” серпня 2019 року

Завідувач кафедри англійської філології

Федорова Ю.Г.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 гуманітарні науки	<u>Нормативна</u> (за вибором)	
	Напрямок підготовки 035 Філологія		
Модулів – 2	Спеціальність: Мова та література (англійська)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		5-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання Укладання глосарію із теорії та історії лінгвістики		Семестр	
Загальна кількість годин - 70		9-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4, 2	Освітній ступінь: <i>магістр</i>	16 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		32 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		66 год.	год.
		Індивідуальні завдання: 20 год.	
	Вид контролю: доповіді, перевірка рефератів, перевірка глосарію		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу. Лекційний курс „Теорія та історія лінгвістики” представлено як комплексна дисципліна, яка містить опис та обґрунтування особливостей мовознавчих теорій та історію розвитку мовознавчої думки від давніх часів до сьогодення. В курсі враховано комунікативні, культурні та психологічні чинники, що сприяють створенню та функціонуванню різних лінгвістичних теорій. Особлива увага приділяється фактору взаємозв’язку та наслідування мовознавчих ідей. **Об’єктом вивчення** є явища вербальної комунікації як організованої системи з певним інвентарем елементів та функціонально зумовленими структурованими відношеннями між ними. Представити теорію та історію лінгвістики як метатеоретичну дисципліну, оскільки загальномовознавчі моделі та поняття експліцитно чи імпліцитно постійно функціонують у різних галузях при поясненні як лінгвальних, так і позалінгвальних явищ, наприклад, відмінності між формами письма (алфавітами та ієрогліфами) залежать від особливостей співвідношення *позначення//позначуване*; наявність у мові різних лексико-семантичних групувань, таких, як синоніми, антоніми, гіпоніми та гіпероніми, зумовлена загальним лінгвістичним принципом *структурованості* будь-якої системи, зокрема мовної; різні теоретичні течії (формалізм, структуралізм, молодограматизм, неолінгвістику тощо) можна інтерпретувати з точки зору актуалізації тої чи іншої загальнонаукової і галузевої парадигми; комунікативні процеси здійснюються через функціонування тої чи іншої *знакової системи*, а іноді кількох систем одночасно; комп’ютерний підхід передбачає відповідну модифікацію лінгвосеміотичних понять (план змісту і план вираження, парадигматика і синтагматика). До мети входить: а) засвоєння основних ідей, принципів та методів теоретичної лінгвістики; б) вивчення історії розвитку лінгвістичної думки; в) оволодіння методами лінгвістичного дослідження, викладеними в працях Ф. де Соссюра, В. фон Гумбольдта, О. О. Потебні, Ч. Пірса та Ч. Морріса, К. Штайнталя, Г. Шухардта, Н. Хомського та інш.); г) оволодіння навичками модифікації методів дослідження залежно від типів та функціонального призначення вербальних та невербальних текстів.

Завдання 1. Показати метатеоретичну сутність загального мовознавства для мовознавчих дисциплін. 2. Навчити студентів розпізнавати моделі різних наукових мовознавчих парадигм в будь-якому науковому дискурсі. 3. Показати можливість застосування знань із загального мовознавства на практиці (при викладанні своєї чи іноземної мови; при створенні рекламних текстів; при вивченні комунікативних процесів тощо).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: 1. Історію формування і розвитку загального мовознавства; 2. Основні положення теоретичного мовознавства; 3. Різні типи організації мовних систем; 4. Головні методи

лінгвістичних досліджень

вміти: 1. Аналізувати та співставляти різні лінгвістичні концепції; 2. Моделювати теоретичні робочі гіпотези для курсових та дипломних робіт; 3. Створювати тексти різних типів з використанням теоретичних знань про мовну організацію та про різноманітні функції мови.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія мовознавства. Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука, її метатеоретична сутність.

Тема 1. Проблеми періодизації історії мовознавства. Визначення та уточнення предмету мовознавства в різні періоди його розвитку.

Тема 2. Особливості формування китайської, індійської та греко-латинської традиції у мовознавстві.

Тема 3. Мовознавча проблематика у діалозі Платона „Кратил”. Сутність полеміки між прихильниками теорії „тесей” та теорії „фюсей”. Місце Арістотеля в античній мовознавчій традиції. Сутність полеміки між аналогістами та аномалістами. Значення Олександрійської школи для розвитку граматичного мистецтва.

Тема 4. Особливості розвитку мовознавства в епоху Середньовіччя: проблеми граматичної теорії; лексикологічні та лексикографічні дослідження; філософсько-лінгвістична проблематика (реалізм, номіналізм, концептуалізм, модисти). Філософія мови 17-18 ст. (Ф.Бекон, Р.Декарт, Г.Ляйбніц). Значення граматики „Пор-Рояль” для розвитку теорії мовознавства.

Тема 5. Філософія мови в 19ст. (В. Фон Гумбольдт). Психологічний напрям у західноєвропейському мовознавстві (праці Штайнталя та Вундта). Психологічний напрям у східноєвропейському мовознавстві (аналіз лінгвістичної концепції О.О.Потебні). Натуралістична концепція у мовознавстві 19 ст.

Тема 6. Етапи розвитку порівняльно-історичного методу (від зародження до сучасності). Принципи порівняльно-історичного методу. Молодограматизм у мовознавстві.

Тема 7. Передумови формування системно-структурного підходу до мови (поняття структури у точних та природничих науках; намагання упорядкувати мовні явища впродовж історії мовознавства). Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра. Різні школи структуралізму.

Тема 8. Психологічний напрям у мовознавстві: історія та сучасний стан. Особливості формування когнітивної лінгвістики та комунікативної лінгвістики. Сучасні напрями лінгвістики.

Змістовий модуль 2. Теорія лінгвістики.

Тема 1. Поняття про мовну організацію. Система та структура мови. Проблема мовних рівнів. Частина мови та їхнє місце серед мовних рівнів.

Тема 2. Мова як знакова система. Унілатеральна та білатеральна теорія знаків.

Тема 3. Проблема мовних значень. Типи значень у мові.

Тема 4. Мова, мовлення та мовна діяльність, різне їх розуміння.

Тема 5. Основи комунікативної лінгвістики. Теорія комунікативних актів.

Тема 6. Поняття і категорії когнітивної лінгвістики. Методи когнітивних досліджень.

Тема 7. Теорія ізоморфізму в мовознавстві. Теорія ієрархії рівнів.

Тема 8. Теорія мовної відносності та її співвідношення з принципами когнітивної лінгвістики.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Історія мовознавства. Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука, її метатеоретична сутність.												
Тема 1. Проблеми періодизації історії мовознавства.	12	2	2	-	4	4						
Тема 2. Особливості формування китайської, індійської та греко-латинської традиції у мовознавстві.	14	2	4	-	4	4						
Тема 3. Мовознавча проблематика у діалозі Платона „Кратил”. Сутність полеміки між прихильниками теорії „гесей” та теорії „фюсей”.	12	2	2	-	4	4						
Тема 4. Особливості	8	2	4	-	-	2						

розвитку мовознавства в епоху Середньовіччя													
Тема 5. Філософія мови в 19ст. (В. Фон Гумбольдт).	8	2	2	-	2	2							
Тема 6. Етапи розвитку порівняльно-історичного методу (від зародження до сучасності).	10	2	4	-	2	2							
Тема 7. Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра. Різні школи структуралізму.	10	2	4	-	2	2							
Тема 8. Особливості формування когнітивної лінгвістики та комунікативної лінгвістики. Сучасні напрями лінгвістики.	10	2	4	-	2	2							
Змістовий модуль 2. Теорія лінгвістики													
Тема 1. Система та структура мови. Проблема мовних рівнів. Частини мови та їхнє місце серед мовних рівнів..	10	2	4	-	2	2							
Тема 2. Мова як знакова система. Унілатеральна та білатеральна теорія знаків..	10	2	4	-	2	2							
Тема 3. Проблема мовних значень. Типи значень у мові.	6	2	2	-	-	2							
Тема 4. Мова, мовлення та мовня	8	2	4	-	-	2							

діяльність, різне їх розуміння.													
Тема 5. Основи комунікативної лінгвістики. Теорія комунікативних актів..	8	2	4	-	-	2							
Тема 6. Поняття і категорії когнітивної лінгвістики. Методи когнітивних досліджень	10	2	4	-	2	2							
Тема 7. Теорія ізоморфізму в мовознавстві. Теорія ієрархії рівнів.	10	2	4	-	2	2							
Тема 8. Теорія мовної відносності та її співвідношення з принципами когнітивної лінгвістики.	10	2	4	-	2	2							
Модуль 2													
ІНДЗ			-	-		-			-	-	-		
Усього годин													

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблеми періодизації історії мовознавства. Визначення та уточнення предмету мовознавства в різні періоди його розвитку.	2
2	Особливості формування китайської, індійської та греко-латинської традиції у мовознавстві. Мовознавча проблематика в античному світі.	2
3	Філософія мови в 19ст. (В. Фон Гумбольдт). Психологічний напрям у західноєвропейському мовознавстві (праці Штайнталя та Вундта).	2
4	Етапи розвитку порівняльно-історичного методу (від зародження до сучасності).	2

5	Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра. Різні школи структуралізму.	2
6	Мова як знакова система. Унілатеральна та білатеральна теорія знаків.	2
7	Основи комунікативної лінгвістики. Теорія комунікативних актів.	2
8	Теорія мовної відносності та її співвідношення з принципами когнітивної лінгвістики.	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конспектування праць видатних лінгвістів.	14
2	Укладання глосарію мовознавчих термінів.	14
3	Анотування праць із загального мовознавства.	14
4	Рецензування праць з теорії мови	14
5	Рецензування праць з історії мовознавства.	14
	Разом	66

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальним завданням для кожного студента є самостійне укладання тезаурусів та глосаріїв лінгвістичних термінів.

10. Методи навчання

1. Інформативна лекція.
2. Лекція з опитуванням.
3. Семінарські заняття з елементами лекції.
4. Перехресне опитування перед початком лекції.
5. Перехресне опитування за 10-15 хвилин до завершення лекції.
6. Аналіз самостійної роботи студентів.
7. Аналіз індивідуальних завдань студентів.

11. Методи контролю

1. Опитування.
2. Перевірка конспектів.
3. Перевірка виконання самостійної роботи.
4. Контрольні завдання.
5. Тестування.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	100

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	100

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма курсу.
2. Навчальна програма курсу.
3. Семестрові плани.
4. Списки рекомендованої літератури.

14. Рекомендована література

Базова

- Алпатов В.М.* История лингвистических учений. – М., 1998.
- Амирова Т.А., Ольховиков Б.А., Рождественский Ю.В.* Очерки по истории лингвистики. – М., 1975.
- Античные теории языка и стиля.* – СПб.: Алетейя, 1996. – 366 с.
- Бевзенко С.П.* Історія українського мовознавства. – К., 1991.
- Загнітко А. П.* Сучасні лінгвістичні теорії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – К., 1999. – 338 с.
- Зеленько А. С.* Загальне мовознавство. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2010. (Історія та методи).
- История лингвистических учений. Древний мир.* – Л.: Наука, 1980. – С.236-243.
- Ковалик І.І., Самійленко С.П.* Загальне мовознавство. Історія лінгвістичної думки. – К., 1985.
- Кочерган М.П.* Загальне мовознавство. Підручник. – К., 2003.
- Левицкий Ю.А., Боронникова Н.В.,* Издательство: Высшая школа, 2005г. История лингвистических учений. Учебное пособие для ВУЗов.
- Селіванова О. О.* Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). – К. – Видавництво Українського фітосоціологічного центру, 1999. – 148 с.
- Семчинський С.В.* Загальне мовознавство. – К.: Вища школа, 1988. (2-е вид. 1996).
- Соссюр Ф. де.* Курс загальної лінгвістики. – К., 1998.
- Сусов И. П.* Введение в теоретическое языкознание. – [Электронный учебник]. – Тверь, 1999.
- Сусов И.П.* История языкознания. [Електронна версія підручника].
- Удовиченко Г.М.* Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних учень. – К., 1980.

Допоміжна

- Аристотель.* Об истолковании // Античные теории языка и стиля (антология текстов). – СПб: Издательство «АЛЕТЕЙЯ», 1996. – С. 65-69.
- Барт Р. S/Z.* – М.: РИК «Культура». Издательство «Ad Marginem», 1994. – 303 с.
- Бенвенист Э.* Общая лингвистика. – М., 1974.
- Бенуас Л.* Знаки, символы и мифы. – М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 160 с.
- Иванов В. В.* Очерки по истории семиотики в СССР. – М.: Наука, 1976. – 303 с.

- Звегинцев В.А.* История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. Ч. II. – М.: Просвещение, 1965. – С. 85-91.
- Курилович Е.* Лингвистика и теория знака // Звегинцев В.А. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. Ч. II. – М.: Просвещение, 1965. – С. 423-432.
- Платон.* Кратил, или О правильности имен // Античные теории языка и стиля (антология текстов). – СПб: Издательство «АЛЕТЕЙЯ», 1996. – С. 40-64.
- Секст Эмпирик.* Две книги против логиков. Существует ли знак? Каковы различия в неявном? // Секст Эмпирик. Сочинения в 2-х томах. Т. 1. – М.: Мысль, 1975. – С. 177-209.
- Соссюр Ф. де.* Курс загалної лінгвістики. – К., 1998. (*Соссюр Ф. де.* Труды по языкознанию. – М., 1977. – С. 44-61, 98-175)
- Степанов Ю. С.* В трехмерном пространстве языка (Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства). – М.: Наука, 1985. – 335 с.
- Фреге Г.* Смысл и денотат // Семиотика и информатика. Сборник научных статей. – Вып. 35. – М.: «Русские словари», «Языки русской культуры», 1997. – С. 352-379.

15. Інформаційні ресурси

- Лингвистический энциклопедический словарь.* – М.: СЭ, 1990. (или Большой энциклопедический словарь: Языкознание. – 2-е (репринтное) издание. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 687 с.).
- Штерн І. Б.* Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. – К., 1998.
- Encyclopedic dictionary of semiotics / Ed. By T.A. Sebeok, t. 1-3.* – В.-[а. о.], 1986.
- Інформація в Інтернеті за ключовими словами або за адресою **www.semiotics.ru**

